

Andreas Daniel Habichhorst Heinrich Askan Engelken

**Partis II. Illustriorum Isaiae Locorum Dissertatio Quinta De Serpente Ignito
Volante, Futuro Sionis Pastore Et Philistinorum Occisore, Ex Isai. XIV. iuxta Luth.
XV. v. 28. 29. 30.**

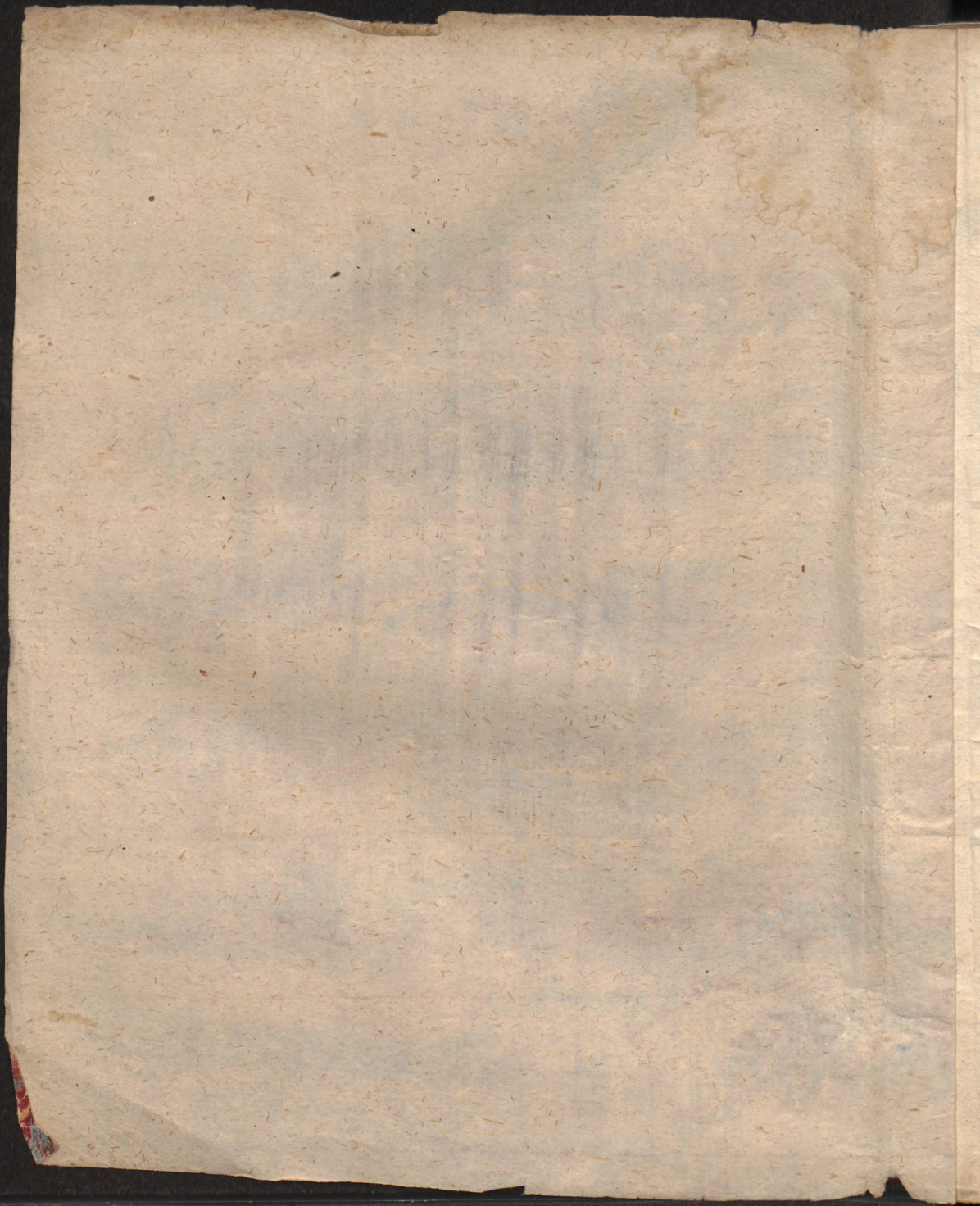
Rostochii: Weplingius, 1695

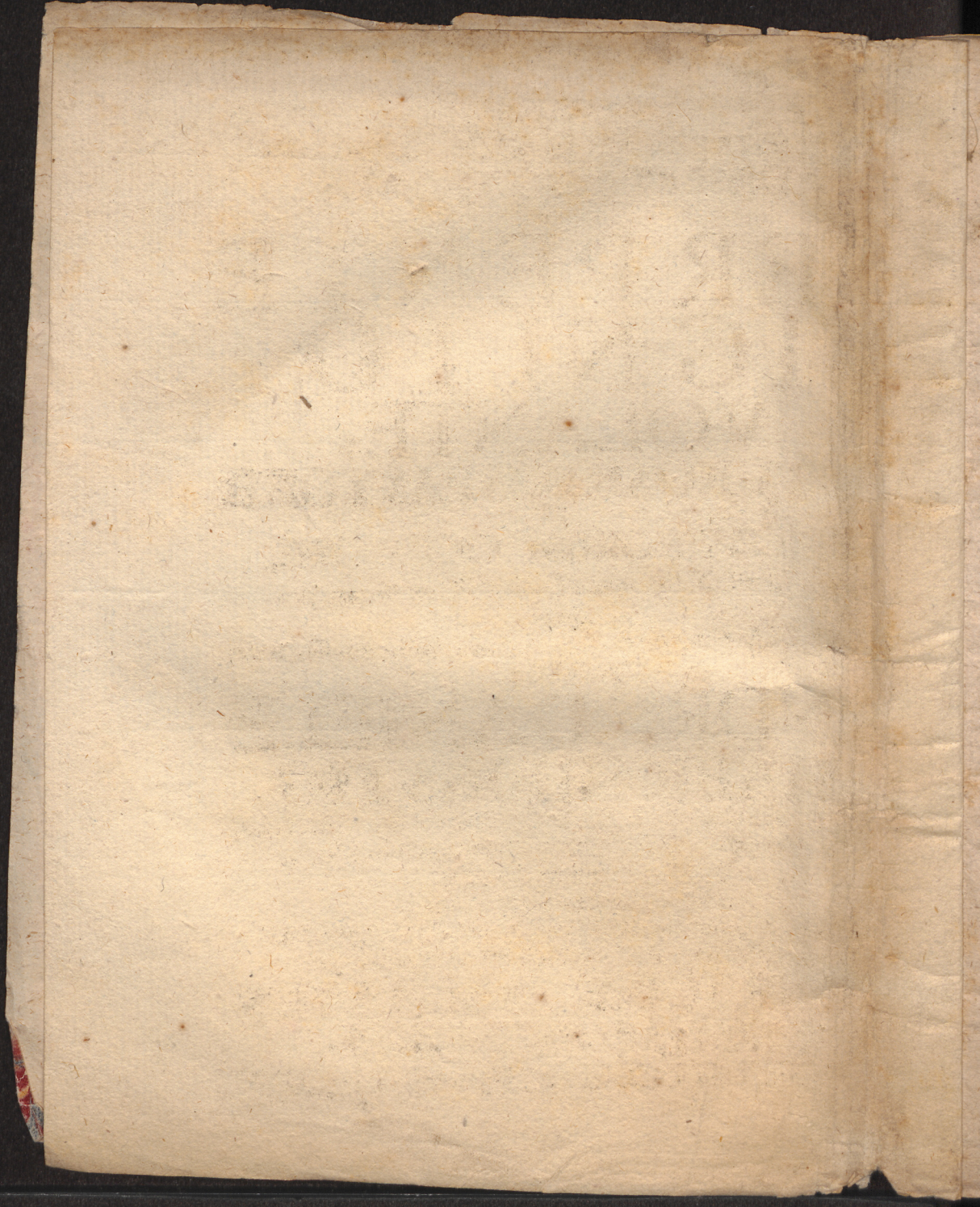
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn742255476>

Druck Freier Zugang

2071.

PARTIS II.

ILLUSTRIORUM ISAIAE LOCORUM
DISSERTATIO QUINTA

DE

SERPENTE
IGNITO
VOLANTE,
FUTURO SIONIS PASTORE

ET

PHILISTINORUM OCCISORE,

Ex ISAIAE XIV. juxta Luth. XV. v. 28. 29. 30.

Quam

Auspice DEO Homine & Ven. Facult. Theol. consentiente,
PRÆSIDE

ANDR. DANIELE
HABICHHORSTIO,

S. Th. D. ejusdemque P. P. & Consiliario Duc. Meklenb.
Consistoriali, ut & Facultatis Theologicae Collegiiq;
Prof. Ducalium Seniore,

Academicae sententiarum collationi,

In Illustr. & perantiqua. Univ. Rostoch. AUDITORIO MAJORI
ad d. XXIV. Aug. A. G. M. DC. XCV. instituenda, sistit

1695

HENRICUS ASCANIUS
WEGELER/ Rostoch. Meckl. *Eydelke*

ROSTOCHII, Typis JOHANNIS WEPPLINGII, Acad. Typogr.

LOC. VI. JSAL. XIV. vel juxta
Germ. XV, 28. 29. 30.

De

*Serpente ignito volante, futuro Sionis Pastore
& Philistinorum occifore.*

Disputant loca ad *Massa Babelis* spectantia, occurrunt alia notatudigna in sequente *Massa*, v. quod vocamus *Massa Phelesbeth*: Vox enim *Massa* cum caractere chronologico habetur versu 28. capitis XIV. cui si *obiectum* nationale *Phelesbeth* ex seqv. v. 29. addatur, titulus evadit *Massa Phelesbeth* h. e. Prophetia, Philistinis onus & excidium denuncians. Communiter juxta Ebraeum Codicem haec Prophetia ob brevitatem, tanquam appendix quaedam, ad caput XIV. refertur; sed Lutherus illam a dicto jam capite separavit, ita ut peculiare caput XV. huic Prophetiae adversus Philisteam tribuerit, cum materiam proponat tam a praecedente *Massa Babel*, quam a seqv. *Massa Moab* plane distinctam. Nexus Prophetiae hujus, quae *Massa Philistinum* audit, cum *Massa Babel* inde clarescit, quod Israelitae inter *Babylonios*, *Assyriorum* olim subditos, deinde vero Dominos (unde & *Massa Assyrii* particulare sub finem praecedentis XIV. capitis Jsaiae v. 24. 27. cum *Massa Babel* copulatur) & *Philistinos* medii, non majores, quam collaterales hos persecutores experirentur. Siquidem ab Oriente latus Israelitarum claudebat *Chaldea*, cujus metropolis *Babel*; ab occasu vero *Philistinorum regio*, quae valida fuit castellis & situ ipso: ab occidente enim Philisteam tegebat mare mediterraneum, quod proinde in descriptione telluris sanctae appellatur mare Philistaeorum Exod. 23 31. Ad gentem v. ipsam quod attinet, quae Philistina

M

audit,

audit, origo ejus descripta legitur Genes. X. 14. & est illa gens, quæ primo inter populos loco ponitur, quos manere Dominus fecit, nec turbare ipsorum possessionem voluit, ad explorandum per illas gentes Israëlem, Conf. Jud. III. 1. 3. Unde & Philistini peccante populo Israele non raro Domini Israelis fuerunt, ceu libri *Judicum, Samuelis, Regum & Chronicorum* testantur, quippe in quibus exempla cladum Philistinorum tum activarum tum passivarum consignata leguntur. Duobus verò membris hoc Massa sive caput XV. absolvitur: prius quidem *negativam* exhibet propositionem, quæ Philistæos à *jubilo dehortatur* Isaias, v. 28. 29. 30. posterius vero *affirmativam*, quæ eosdem ad *ejulatum* s. planctum *adhortatur* v. 31. 32. q. d. Propheta (ut summam hujus Massa paucis comprehendamus) tantum abest ut jubilandum tibi sit, ô universitas Philistina, ut potius universum tam summis quam imis tuis sit ejulandum. Circa prius s. *negativam* jubili, ad quam locus pertinet, quem dilucidaturi sumus, occurrit (1) *temporis character*, quo contra Philistinos non tantum dehortatio gaudii, sed & totum hoc Massa fuit publicatum, qui est *mors Achasi*, Regis illius, sc. impii & infelicis v. 28. (2) *dehortandi*, qui sunt *tota Philistæa*. (3) *dehortationis materia*, quæ est *gaudium Philistinorum* in gradu superlativo v. 29. cujus induktivum erat tum *obitus Achasi & baculi percutientis* Philistinos *confractio*, tum spes infortunii majoris Judæorum suæq; simul fortunæ melioris ex obitu Achasi orituræ. Non enim nunc demum, anno scil. mortis Achasi, incipiebant gaudere Philistini, siquidem jam ante 30. & quod excurrit annos ad funus avi eius Usiæ nuperq; ad bellicas Achasi clades, quæ leguntur 2. Chron. 28. 18. lætati præsumuntur. Igitur summum hic notatur gaudium (4) *dehortationis causa*, quæ est *Successor Achasi felicior & Philistinis nocentior futurus*, quam Achasus

chafus fuit adeoque similis tum *basilisco* tum *serpenti ignito volanti*, quippe quo non tantum metus Jhudæorum hæctenus à Philistinis afflictorum, sed & spes Philistinorum hæctenus jubilantum erat invertenda. Et hanc rationem proponit Isaias v. 29. verbis, hac vice potissimum considerandis: *כי משרש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף*: i. e. quia de radice colubri egredietur basiliscus & fructus ejus serpens ignitus volans. Operæ verò pretium erit, sub uno statim conspectu ponere summa rerum capita, quæ pro indagando Prophetiæ hujus sensu, de *Saraph* vel *serpente ignito volante*, exposituri sumus. Scilicet (1) exponetur temporis, quo vaticinium hoc de *serpente ignito volante*, Philistinorum peste, publicatum, convenientia, v. 28. (2) serpens ipse ignitus volans & persona per serpentem hic intellecta, ejusque nomina, origo & comparationis ratio v. 29. (3) contraria serpentis i. personæ hujus effecta, v. 30. Quibus tandem usus quoque loci subjungetur.

S. 2. *Temporis character*, quo vaticinium hoc de *Saraph volante*, Philistinorum peste & Jhudæorum salute, publicatum, est mors Achasi. Ita enim Isaias: *anno, quo mortuus est Rex ille Achas, fuit* (i. e. revelatum est à DEO Prophetæ, & à Propheta rursus publicatum) *Massa hoc*, quod sc. ita incipit: *ne gaudeas Philistina tu tota, quod virga percutiens te sit fracta*. Quæritur a. quomodo hæc temporis ratio cum publicatione hujus *Massa*, de *serpente volante*, Philistinorum peste, conveniat: Resp. optime: tunc enim temporis & paulò antè fracta est virga percutiens Philistinos: unde gaudium Philistææ fuit exortum, ceu patet ex 2. Chron. 28. 16. Non ergo hoc *Massa* sub *Rege Usia*, Achasi Avo, Religione & armis incluto, hoc tantum culpando, quod insolens sacrificator fuerit, conveniebat publicari: is enim Philistinis imposuerat jugum 2. Chron. 26. 6, quod tristandi potius, quam gaudendi

materiam Philistinis præbebat. Neque sub *Jorbamo* Achasi Parente : hic enim Philistinorum terror formidine bellica Jugum hoc stabiliverat. Neque sub *initium regiminis* ipsius Achasi : quia tunc Philistinis, sive de successu regni ejus s. de calamitate ejusdem nondum constabat. Neq; *in medio regni* ejus cursu : quia licet Achasis non tantum Philistinos jugum ab *Usia* Avo iisdem impositum atque à *Jothamo* Patre formidine bellica stabilitum excutere, sed & ipsis Philistinorum terris, quas Avus *Usias* jure belli regno *Jhudæ* acquisiverat, rursus privari se videret, dum illi in urbes planitiei & in urbes meridionales *Jhudæ* irruerent & *Beth Schames* aliaque loca expugnarent, adeoque tunc *Philistæa* sic satis jubilaret, *Jhudæ* vero ejularet ; non tamen publicandæ hujus Prophetiæ tempus tunc erat quadrans : Etenim DEUS eo tempore *Israeli* propter peccata Achasi prævaricatoris & Apostatæ Regis valde iratus (2 Chron. 18. 19.) punire ipsos *Israëlitæ* per Philistinos volebat, ita ut Achasis in præliis Philistinorum semper succumberet conf. 2. Chron. 18. 19. neque adeo tunc prophetia de liberatione *Israëlis*, tanquam jubilandi materia, conveniebat ; sed commodius isto hæc revelabatur anno, quo non tantum post bellicam regni *Jhudæ* infelicitatem, supremum inter mortales diem Rex *Aches* claudebat, adeoque *Philistæa* sic contractam Regni *Jhudæ* potestatem existimans, in júbila erumpebat : sed & *Chiskias*, liberator *Israëlis*, Rex pius, Parenti Achaso, tanquam *Saraph volans*, ceu præsentem in loco vocatur, in salutem jubiliq; *Israëlis* succedebat. Nam in publicatione Prophetiæ hujus non tam respicitur ad *virgam percutientem contractam*, quæ *Philistæos* ad jubulum inducebat, quam ad *Saraph volantem*, qui uti *Sionis* salus & jubulum, ita & *Philistinorum* pestis erat futurus, ades

adeoque prohibitionis jubili Philistinorum ratio existerat, quod initialia Prophetiæ verba satis ostendunt, quæ ita habent: *Ne gaudeas à Philistæa, in, inquam univèrsa* (Philistæa) nuper propter clades Israël's & nunciterum ob mortem Achasi in gaudium profusa: quia licet tracta sit virga, quæ ut coluber sese habuit tibi nocens, tamen colubri loco prodibit *Saraph volans*, nocentior tibi longè futurus, de quo *Saraph* porro jam & dispiciendum erit.

§. 3. Igitur II. de *Serpente hoc volante persona* per serpente[m] h[ic] *volantem* designata disserturi, duo evolvere tenemur, & (1) quidem *nominalia* s. *nomina* Ebræa: *Saraph Meophbeph*, quibus certa h[ic] persona vel personæ designantur, (2) *realia* sive *personam* potius ipsam, per *saraph volantem* h[ic] indigitatam. Ad *nomina* quod attinet Ebræa, quæ sunt *שרף מעופף*, quæque reddimus: *Serpens ignitus volans*, (ratio vocis *serpentis* conf. §. II. fin.) quæ ritur (α) unde *serpens* hic dicatur *שרף* i. e. *ignitus*? (β) an *שרף* h[ic] *serpentem*, an potius *Angelum* notet? (γ) quid de *Vulgato* habendum, qui *nomina* hæc *שרף מעופף* reddit: *absorbens volucrem*? (δ) unde appelletur h[ic] *serpens מעופף* & an hac voce notetur *volans*, an tantum *salitans*? Resp. ad (α) nomen *שרף* quod testibus *Concordantiis* non nisi septies in sacro reperitur codice, est nomen creaturæ flammantis s. *ignitæ*, à Rad. *שרף* *incendit, ussit*, & primariò quidem est *nomen Angelorum*, quippe qui *Jsai. 6.* disertè vocantur *Sraphim* & *Psal. 104. 4* *אש להט* s. *ignis flammans*. Unde v. sic dicantur disputatur. *Aben Esra* censet, ex unius *Angeli* factò, quo juxta *Jsai. 6. 6.* *labia is Propheta ardenti pruna tetigit*, nomen *Sraphim* ad reliquos transiisse omnesque adeo dictos esse *שרפים* i. e. *flammanes*. Verum omnes *angeli* jam ante illummet actum à *Propheta* dicuntur *Sraphim* v. 2, neque seqv, v. 7. ubi ipsum opus illud angelicum describitur,

bitur, verbum שרפ i. e. *uffi* reperitur. Prætat v. talem nominis originem dare, quæ omnibus Sraphinis, non quæ uni tantum conveniat. Dicimus ergo *Angelos* vocari *Sraphim*, quia splendore fulgent, qui omnes superat flammæ, & quia agiles sunt sicut ignis, *igneasq; fervore DEO* ministrant, ceu annotavimus ad locum *Jfai. 6. de Trifagio Sraphim* Disp. 7. partis I. illustr. *Jfai. Locorum* §. 6. Deinde & *Sraphim* est nomen שׂרפִּים i. e. *serpentum* ignitorum, quales & illi fuerunt, quos DEUS Israëlitis murmurantibus immisit, ut eosdem occiderent, quos adeo Lutherus vocat *feurige Schlangen* Num. 21. 6. 7. 8. Errant enim, qui serpentes illos non veros fuisse serpentes, sed *morbi* quandam speciem h. e. *dracunculos*, in ipso Israëlitarum corpore natos; quæ sententia est *Thome Bartholini*, qui sequitur *Fortunium Licetum*, & nititur testimonio *Plutarchi*, qui l. 8. *Sympos.* quæst. 9. p. 738. novum illud atq; inauditum de accolis Rubri maris ex *Agatarchide* recenset, quod *dracunculi crura & brachia edentes eruperint ac dolores vix tolerabiles attulerint*; quod tamen *Plutarchi* testimonium opinioni huic firmandæ non sufficit: Siquidem non modò *Plutarchum* more gentilium h. e. incerta & falsa admiscendo, hos Israëlitarum serpentes describere putamus, sed & ipsis scripturæ verbis potius innitendum, neq; à maximè proprio vocum sensu recedendum esse, nisi id summa postulet necessitas, censemus. Errant etiam, qui per serpentes illos ipsum intelligunt *Diabolum*, quæ *Lorini* est sententia, in cap. 16. *Sap.* p. 570. scribentis: *non inverisimile est, quemadmodum olim Diabolus adscivit figuram serpentinam, ut Evam falleret, sic eandem nunc induisse ut cruciaret.* Cui itidem verba textus reclamant. Si verò quæretur, unde serpentes cum Angelis eodem nomine *Sraphim* gaudeant? respondetur à *B. Varenio*, *Comment. in Jfai. part. II. h. l. p. 47. Fortè ab illo Sraphino Apostata, per serpentem Oratore Paradisi, serpenti illi & nomen*

Saraph

Saraph. & veteris illius inflammationis *Heræ*, per adspæctum & blandiloquium, signum, flamma oculusq; nocens.

S. 4. Ad quæstionem (β) an שרף hic serpentem, an potius angelum notet? resp. notare hic non angelum sed serpentem. Ratio dubitandi est, quoniam hic *Saraph* dicitur מְעוֹפֵף i. e. volans, quod prædicatum ceteroqvi Angelis tribuitur apud *Jsaï*. 6. 2. ubi Angeli dicuntur *Saraphim*, singuliq; alas habere sex, quibus partim volarunt, partim velarunt tum faciem tum pedes, memorantur. Inde & *R. Abarbenel*, ut *Chiskiam*, *Achasi* filium & successorem, præcipuè per serpentem hic indigitatum (ceu infra pluribus dicetur) eo magis in cœlu m efferat, nomina quæstionis interpretatur angelum volantem, eo quod *Chiskias* futurus esset sicut angelus Dei s. unus ex *Saraphinis* *Jsaï*. 6. 2. & alis quasi gloriæ subiectus, omnes alios terræ Dominos superaturus. Ceterum hæc interpretatio à Prophetæ sententia & contextu maximè abludit: quia non Angelum Prophetæ cum serpentibus, sed serpentes cum serpente contert, cum disertè hic dicit: ex radice colubri egredietur basiliscus & fructus ejus erit serpens ignitus volans. Qvis v. diceret fructum colubri esse angelum volantem? Neq; exponit hic Prophetæ, quis major gloriâ ex his Regibus, per hos serpentes indigitatis, sed quis exitiosus magis sit Philistæis futurus. Ad quæst. (γ) quid de *Vulgato* habendum, qui voces שרף מעופף vertit absorbens volucrem? Respond. *Vulgatum* hic, uti sæpius alibi, graviter errare: ubi enim שרף significat, absorpsit? & quando vox מעופף significat volucrem? Equidem עָרָף significat volare, unde nomen עָרָף volatile, volucris, uti *Gen.* I. 20. dicitur יָעוֹף יָעוֹף i. e. volatile volet: ubi *Vulgatus* perperam omittens verbum יָעוֹף i. e. volabit s. volet, atqve ita locum vertens: producant aqua reptile animæ viventis & volatile super terram (sub firmamento cœli, videtur occasionem

tionem dedisse quæstioni: an aves ex aqua sint productæ & quam meritò negamus per locum Gen. II. 19. licet *B. Calovius* in *Bibl. illustr. ad locum Gen. I. 20.* statuatur ex aqua productas; At verò τὸ מעופף quod est Participium in Piel & rectus hîc casus cum præced. voce שרף, non nisi per *volans* est reddendum. Rectius ergo hîc LXX. reddunt per: ὄφεις πτερόμαχοι, i. e. *serpentes volantes*, quæ vox de aquila usurpatur Apoc. 4. 7.

§. 5. Ad quæst. (δ) unde serpens hîc appelletur *volans*? & an hac voce innuatur *serpens alatus*; an v. tantum *serpens saltitans*? Resp. quod *Schindlerus* quidem in *Lexic. p. 1949.* scribat, *serpentes videri volare cum saltitant*; sed aliud est saltus, aliud volatus. Et sanè si constiterit, nonnullos serpentes alis esse instructos, quisnam volatum iis denegaret? Similiter *Job. d'Espange* in suo *Sibboleth p. 93. 94.* non Dracones tantum, sed omnem etiam serpentum genus privare alis conatur. At v. quem scriptura non hoc tantum loco, sed & seqv. cap. 30. *Isai. v. 6.* disertè vocat מעופף שרף is non est nisi serpens *volans* adeoque; *alatus*. Neque alia valet ratio, quam citatus Autor habet dicens, *singulari providentiâ Dei factum esse, quod nullis animalibus venenatis ala sint concessa*. Ut enim taceamus, nostrum non esse limites providentiæ DEI statuere; satis illa vel inde jam clarescit, quod ejusmodi serpentes alati sint reperti, quodq; *Sam. Bochartus* in *Hieroz. l. 2. c. 13. col. 422.* talis modi serpentes alatos non olim tantum in Arabia & alibi magno fuisse numero inspectos, sed & adhuc hodie in multis omnino regionibus reperiri, ex Autoribus fide dignis ostendat, cujus sanè verba, cum sententiam illa nostram ex asse probent, adscribere non pigramur. Ita v. ille: *Serpentes alatos ex Lybia Cicero l. de nat. deor. & Josephus ex Arabia, l. 2. Antiq. c. 5. Herodotus l. 2. & 3. Mela l. 3. c. 9. Lucanus l. 6. Solinus, 32. Ammianus l. 22. ex utriusq; partibus Ælianus l. 2. l. 38. in Ægyptum volare scribit, bydrorum*

drorum habere speciem: res expressa est in Herodoto l. 3. c. 109. τῆ ἰ ὄφι-
 Ⓞ ἡ μορφή ἦν ὡς τῶν ὄφῶν i. e. serpentis v. forma qualis hydrorum.
 Et ne quis putet, fabulosa esse, quæ de pennatis angvibus leguntur apud Ve-
 teres, sciat is, rem confirmari à pluribus nostro seculo atque in ipsa Gallia
 ad Pyrenæos Bygerrones angvium esse genus, quorum è lateribus alarum
 more ac facie panduntur cartilagines. Ita Scaliger in Cardan. Exerc. 1833
 & Brodæus Miscell. l. 1. c. 3. unum memorant in Santonibus à rustico ligone
 cæsum, cum in eum involaret & oblatum Francisco Regi. Cardanus etiam
 l. 7. de varietate rerum c. 19. scribit, quinque serpentes bipedes exiguis alis
 se vidisse Lutetia sed ex India allatos, in qua pennatos angves pridem de-
 scripserat Megasthenes in Eliano l. 16. c. 41. Et Odoardus Barbofa agens
 de monte, quo dividuntur Malabor & Narsinga: ibi, inquit, & alati & volu-
 cres serpentes reperiuntur valde venenosi, quos flatu & aspectu propius
 accedentes interficere fama est. Hæc penè ad verbum descripsit Scaliger in
 Cardanum Exercit 183. c. 5. Et Vincentius le Blanc partis primæ peregrina-
 tionum c. 21. ad ortum lacus Chiamay magnæ sunt sylvæ & vastissima
 paludes, ad quas iter est periculosum, quia ibi serpentes maximi degunt,
 qui tanquam vespertilionum alis è terra sublati, & extremâ caudâ subnixi
 rapidissimè feruntur &c. Hactenus ille. Unde & *Kimchi* ad locum
 nostrum in part. 2. Michlol sequentia annotavit: כהם אומרים
 כי יש נחשים ימצאו בארץ כוש יש להם כנפים ויעופו;
 i. e. *ajunt dari serpentes & reperiri in Æthiopia, eisq; esse alas &*
volare. Tales quoque *alatos* fuisse illos serpentes ignitos, à
 quibus morfi sunt Israëlitæ murmurantes in deserto, & qui-
 bus in remedium morforum oppositus jussu Dei à Mose fuit
serpens æneus Num. 21. non omnino nullis videtur, qui & æne-
 um hunc serpentem talem habuisse figuram opinantur: cum
 veritati propinquum sit, serpentem illum expansis planè alis
 perticæ vexillari (quæ crucis formam juxta eosdem habuit)
 affixum fuisse, ut Christum Mundi Redemptorem crucifixum
 figuramqve serpentum ignitorum eò clariùs referret. Quem
 typum de Messia ex Ebræis quoq; non pauci intellexerunt ita
 ut ductu Divino factum censuerint, quod nomen Ebræum *sera-*
pentis נחש & *Messia* משיח eundem planè numerum 358. con-
 ficere deprehendantur.

N

§. 6. Ha-

§. 6. Haecenus de *nominibus* Serpentis igniti volantis. Quoad *rem* verò seu potius *Personam*, his nominibus designatam, rursus nobis quæstiones quædam occurrunt resolvendæ. Et (1.) quidem quæritur, *quam sit persona* hîc designata, quæ Philistinorum perditio erat futura? (2.) quænam *comparationis* personæ hujus cum serpente ignito volante sit *ratio*? (3.) quænam personæ ejus *origo*? Ad (1.) quæstionem, *quænam persona* per serpentem hîc designetur, quod attinet, respondemus primò *generatim*, Regem hîc potentem designari. Neque mirum id esse putamus: Siquidem & Reges Ægyptiorum in diadematibus aspides pictas gerebant, quæ invictam imperii potentiam significarent; quia scilicet eorum, qui ab aspidem morfi sunt, nemo evadit, juxta *Ælian. Hist. 6.38.* Sed quæritur porro, *quisnam* speciatim *ille Rex fuerit*? Resp. juxta communio rem sententiam designatur Rex *Chiskias*, qui filius & successor *Achasi*, quo moriente hæc Prophetia fuit publicata. Scilicet triumphabant Philistæi non tantum de cladi- bus Israëli paulò ante obitum Achasi illatis, sed & de morte ipsius Regis Achasi; contra v. Prophetam Philistinos à jubilo dehortatur, quia successurus Achaso, similis *basilisco & serpenti ignito volanti*, longè nocentior ipsis sit futurus. Is v. quis alius, quam Chiskias? In Achaso enim passi sunt Philistini colubrum; sed in Chiskia, qui ex Achaso oriundus, experti sunt *basiliscum & Serpentem ignitum volentem*, ceu videre est 2. Reg. 18. 8. Et in hoc communiter quidem Interpretes consentiunt. At verò non possumus hic, quin ab illis non nihil dissentiamus. Equidem illustre satis argumentum est ex 2. Reg. 18. 8. pro *Chiskia* petito, ubi historiographus sacer testatur, Chiskiam Philistinos, hæctenus victoriis contra Jhudæos tempore Achasi elatos, profligasse, & quicquid habuerunt usque ad Gazam iisdem eripuisse; sed hoc argu-
mento

mento plus non efficitur, quàm quod Serpentis hujus igniti
 volantis nomen primario Regi Chiskia, Achasi filio & suc-
 cessori, conveniat: Siquidem Rege Chiskia Serpentinorum
 effectuum contra Philistinos sementis prima est facta
 & gratia simul divina ab Jsaia hinc promissa initium sic satis
 illustre sumsit; Cum v. Chiskias non etiam reliquias Philisti-
 norum occiderit, quod tamen seqv. versu 39. paulò post expo-
 nendo dilertè promittitur, cum Propheta ad Philistinos dicit:
interire faciam fame radicem tuam & reliquias tuas occidet, sc.
 ille Saraph volans; sed complementum illud posthac ipsum
 corpus Jhudaicum, cujus caput Rex erat, addiderit, hinc ma-
 lumus hoc vaticinium de Saraph volante, Philistinos occisu-
 ro planèqve extirpaturò, ad universum corpus Jhudaicum
 referre, ita tamen ut Chiskias sementem exitii primam vel
 initium occisionis Philistinorum fecerit maximè luculen-
 tum. Suffragatur nobis Calvinus in Comment. Jsaï, h. l. p. 134.
 & ex eo Marloratus in Jsaï, h. l. p. 132. 6. Longè v. à nobis ce-
 terisque Interpretibus dissentit Caldaus Paraphrasta, quippe
 qui per serpentem ignitum volantem neq; Chiskiam neque uni-
 versum populi Jhudaici corpus, sed filium filiorum Jischai
 (Jesse) Messiam intelligit, hoc modo reddens: *ne latemini*
ò Philistai universi vos, quod contritum sit dominium, cui servieba-
tis. Quæ ratio? quia ex filiis filiorum Jsaï egredietur Messias &
erunt opera ejus in vobis quasi serpens volans. Ceterum licet
 Moses etiam serpente aneo, qui in deserto erectus Num. 21.
 respexerit ad Christum, ceu ipse Christus interpretatur Joh.
 3. licet etiam Propheta noster oblatà occasione, (quod ex
 antècedd. satis capitibus patuit) interrupto argumenti filo
 ad Messiam suo more abripiatur; hoc tamen loco senten-
 tiam de Messia contextus non admittit. *Dices; absurdum*
 tamen

N 2

tamen videri, Chiskiam Regem tam pium, & justitiæ ac pietatis laude in scripturis conspicuum, intelligi per serpentem ignitum volantem. Sanè R. Abarbenel hoc dubio motus videtur, ut vocem Ebr. *Saraph* non per *serpentem* sed per *angelum* fuerit interpretatus, adeoq; Chiskiam censuerit vocari *Saraph*, eò quod *futurus esset sicut Angelus DEI, unus ex Seraphinis*, quod supra §. 4. refutatum est. Sed absurditas illa exspirabit, si porro ad sequentem fuerit quæstionem responsum.

§. 7. Ad quæst. ergo (2) quænam *comparationis persona* hujus f. Chiskia cum serpente ignito volante, sit *ratio?* respondemus, Chiskiam non *malitiæ*, sed *dexteritatis* respectu, quia impium & inimicissimum planè populum gravius quàm Achas, à quo fuit oriundus, afflixit, nocentiori huic serpenti comparari. Neque enim intolerans scripturæ est, optimis quibusq; viris certo respectu nocentissima longè nomina assignare. Sic Apostoli *odor mortis ad mortem*, sed impiis & infidelibus, vocantur, & *Tribus Dan comparatur serpenti juxta semitam insidianti* Gen. 49. non malitiæ, sed vigilantia respectu, quia contra Philistinos prædicitur se defensurus. Quid? quod ipse *Messias* serpenti comparatur Joh. 3. 14. & ab Hosea c. 23. *pestis* vocatur; nec tamen id nominis ignominiosum ipsi, sed gloriosum est.

§. 8. Tandem ad quæst. (3) *quænam serpentis hujus origo*, & quis adeo per *נחש* f. *colubrum*, quis item per *אש* f. *basiliscum* intelligatur, ex quorum *radice* vel *semine* egressurus hic dicitur *serpens ignitus volans* h. e. Chiskias? Resp. quod communior hinc sententia sit, per *נחש* f. *colubrum* intelligi præcipuè Usiam Regem Jhudæ Chiskia proavum, non excluso tamen filio Usiæ, *Jothamo*, Chiskia avo (qui sanè ambo Philistæam graviter afflixerunt, uti supra recensitum) & per *אש* vel *basiliscum*, cujus fructus hinc dicitur *serpens ignitus volans*, Regem Achasum, Chiskia Parentem denotari, q. d.

q. d. licet ex *Ufia* & *Jorbamo* serpente magno egressus fuerit *Achafus*, coluber imbellis, tamen fructus Achasi rursus erit serpens ignitus volans s. draco volans maximus. Ita *B. Varenius*, Comment in *Isai*. Part. II. h. l. pag. 46. fin. Similiter ferè *Grotius*, *Piscator* aliq; exponunt. Sed neq; hîc facere possumus, quin à communiori illa interpretatione discedamus, ita ut per *שרפ* s. colubrum vel serpentem, ex cujus radice *עצף* s. *ba. filiscus* vel regulus erat egressurus, non Regem *Ufiam* *Chiskia* Proavum, sed *Achafum* *Chiskia* Parentem, & per *עצף* s. basiliscum non Achafum, sed *Chiskiam* significari statuamus, ita ut posterius membri incisum (*es fructus ejus Saraph volans*) sit exegeticum prioris incisum (ex radie colubri egredietur basiliscus) adeoq; voces ex radice colubri exponantur per fructus ejus, & vox basiliscus per serpentem ignitum volantem: unde & leqvitur, quod affixum *י* ejus in *שרפ* i. e. fructus ejus, non ad proximum *עצף* s. basiliscum, sed ad remotum *שרפ* s. colubrum sit referendum, adeoque *Chiskias* & per basiliscum & per *Saraph volantem* intelligendus. Talis enim exegetis apud *Ebraeos* maximè est frequens, quæ & h. l. arridet *Sanctio* in *Comment. super Isai* p. 167. Sententiæ etiam nostræ fautores esse videntur *Dn. D. Seb. Smidius*, *Comment. in Isai* h. l. p. 149. dum ait: *Regulus* (basiliscus) & *Cerastes volans est Chiskias*. Et *Calvinus* in *Comment. Isai*. h. l. p. 139. dicens: proinde ab aliis dissentio, qui reguli & presteris volantis nomen ad *Ezechiam* duntaxat referunt: quæ *Calvini* verba repetit *Marloratus*, in *Comment. h. l.* p. 152. Favet quoq; *Musculus* *Comment. Isai*. h. l. p. 273. ubi ait: *In Ufia, Jorbam & Achar passi sunt Philistai Serpentem, at in Ezechia, fructu Achar, inveniunt basiliscum & Presterem volantem.*

S. 9 *Rationes* discessus nostræ à communiori sententia damus sequentes sic satis luculentas: Num (1) *עצף* s. basiliscus dicitur egressurus ex radice *שרפ* s. colubri vel serpentis: siquidem *עצף* est Futurum in *Kal*; at vero *Achar*, quem communiter per illum *עצף* s. basiliscum

deno-

denotari putant, jam tum erat non tantum natus sed & denatus, cum Massa hoc Philistinum ab Isaia publicaretur: uti ex præced. versu 28. & supra dictis jam constat. Proinde *Achas* jam mortuus, ex radice רָשָׁן חִשְׁקִיאַי vel semine ejus, uti LXX. reddunt, egressurus dici nequit; sed *Chiskias* potius Achasi filius ille erit וְיָדָי seu *basiliscus*, & *Achas* ille וְיָדָי f. *serpens*, ex quo *Chiskias* oriundus (2) textui convenientius est, per וְיָדָי f. colubrum, ex cujus radice *basiliscus* & *Saraph volans* h. e. *Chiskias* oriundus, intelligi non *Ussiam* sed *Achasum*: quia de solo hoc *Achas* præced. versu. 28. habetur mentio, quippe quo defuncto hæc Prophetia contra Philistinos fuit publicata, & quem Propheta hoc ipso v. 29. dicit *virgam Philistinos percutientem*, sed jam *fractam*, ceu deinde ostendetur. (3) ipsum quoque nomen וְיָדָי h. e. *basiliscus*, ceu Hieronymus aliique reddunt, (cujus cognatum est וְיָדָי *causavi* & וְיָדָי *coloratus est variis lineis* (uti serpentes) quodq; supra *Isai.* II. v. 8. & infra c. 59. s. ut & *Jerem.* 8. 16. & *Prov.* 23. 32. cum augmento exprimitur per וְיָדָי quod pariter ab Interpretibus, *Aquila*, aliisque vertitur *basiliscus*, *regulus*) hoc, inquam, nomen, rectius *Chiskia* filio quam Parenti ejus *Achaso* comperit: longè enim nocentius reptile statuitur וְיָדָי i. e. *basiliscus*, quam וְיָדָי i. e. *coluber* f. *serpens*, id quod vel ipse contextus arguit: sicut & longè nocentior Philistinis fuit *Chiskias* quam *Achas*, uti constat conferenti loca 2. *Reg.* 13. 8. & 2. *Chron.* 28. 18. Quod v. *basiliscus* (qui in *Ægypto*, *Lybia* & *Cyreniaca* frequens perhibetur adeoque per *Ægyptios* notus esse *Judæis* potuit) immanis planè maximeq; nocens sit *serpens*, ex collatione locorum paulò antè ex *Isaia*, *Jerem.* & *Prov.* productorum patescit, ubi *mordere* & *pungere* dicitur. Morsum verò ejus immedicabilem esse, nec morsu tantum, sed & visu atque sibilo nocere, tradit *Avicenna*. Vid. *Bocharti Hieroz.* I. 2. c. 3. col. 399. Alii verò fabulosum esse dicunt, *basiliscum* solo visu necare illos posse, quos prior ipse conspexerit: vid. *Kirchmeier: Disput. de Basilico* c. 7. §. 6. Unde & quidam per *basiliscum* intelligunt *aspidem* Vid. *Sperling. in Zoologia* p. 442. & nonnulli Interppr. וְיָדָי per *aspidem* verterunt, cujus quoque morsus immedicabilis mortemque certissimam inferre *Æliano* aliisque perhibetur. Ex quibus

bus

bus adeo patet, כְּנֹחַשׁ f. colubrum, ex cujus radice egressurus erat צִפְּרִי f. basiliscus, non applicandum esse ad *Ufiam*, sed ad *Achasum*; nec per *basiliscum* intelligi *Achasum*, sed *Chiskiam*, adeoque *Chiskiam* non tantum *serpentis igniti volantis*, sed & *basilisci* instar habere.

§ 10. Sed verò *excipies* (1) ad primam rationem, per instantiam, quod etiam *Chiskias*, filius *Achasi*, annos jam 25. fuerit natus cum *Parens* ejus hic *Achasus* diem obiret suum, & *Massa* hoc *Phelescheth* publicaretur, conf. 2. Chron. 19. 1. & tamen is ipse *Chiskias* per nos etiam ex *Achaso* egressurus f. fructus *Achasi* futurus dicatur. Sed responderi potest: Licet *Chiskias* non demum fuerit tempore mortis *Achasi* & publicationis *Massa* hujus ex *Achaso* nasciturus tanquam filius ejus; tamen ex eo in tantum egressurus dici potuit, in quantum eidem in regno jamjam erat successurus, & tanquam *basiliscus* & *serpens ignitus volans* plus damni *Philistinis* non statim tempore mortis *Achasi*, sed posthac illaturus, quam *Achas* *Parens* intulerat. Dices (2) cum *Calvino* ex *Comment. Isai, b. l. p. 134. falso* per כְּנֹחַשׁ f. colubrum, ex qua צִפְּרִי f. basiliscus erat egressurus, intelligi *Achasum*, quia is *Philistæa* non fuit *serpens*: quoties enim cum *Philistinis* conflixit, victus est. Sed Resp. (a) per instantiam: Si *Achas* non fuit כְּנֹחַשׁ f. *serpens*, multò minus fuit צִפְּרִי f. *basiliscus*, ex *Ufia* oriundus, quia *basiliscus* longè nocentius reptile est quam *coluber*, ceu paulò antè ostensum; per quem tamen *basiliscum* h. l. *Achasum* intelligi censent, qui nobis hic refragantur. Ita enim *B. Varenius* l. c. p. 46. Per צִפְּרִי licebit *Achasum* intelligere, Inst. ille non erat *serpens Philistinis*. Resp. Erat *serpens imminatus, imbellis*. Aliud est צִפְּרִי aliud צִפְּרִי. Ad quæ verba adhuc notantur, rationem distinctionis inter צִפְּרִי & צִפְּרִי non apparere: Interpretes utrumque per *basiliscum* f. *regulum* reddere, ex præcedente §. 9. patescit. Præterea si *Achas* fuit צִפְּרִי f. *basiliscus*, sanè *imbellis* non fuit, uti ex illis quæ dicto jam §. notavimus, obscurum non est (β) certum tamen est, *Achasum* cum *Philistæis* conflixisse 2. Chron. 28. 18. Igitur licet *Philistæi* *Achaso* tandem devicto aliquas *Jhudææ* civitates juxta l. c. eripuerint & olim sub *Ufia* amissas recuperarint; illud tamen non sine omni *Philistæorum* damno factum esse collectu est proclive, idq. paulò ante *Achasi* obitum conti-

contigit videtur, cum ceteroqvi prius idem Rex Ahas virga percutiens Philistinos vilita fuerit. Siqvidem & (γ) Ahas præcedente hujus 29. versu membro dicitur שפט מכה i. e. *Virga percutiens Philistinos*. Ergo is serpens fuit Philistæis: siqvidem iudice B. Varenio l. c. p. 46. positus est parallelus inter שפט מכה s. *virga percutiens*, atqve שרש נחש s. *radix serpentis*: Unde מכה percutiens & נחש serpens idem notant subjectum, non Usiam juxta Kimch. Tremellium aliosq; qvippe cuius nulla hic mentio habetur; sed Achasum, adeoque verba: כרך שפט מכה non reddenda cum vulgato: *Virga percussoris tui confracta*, ut per illum *percussor* in Philistinorum juxta illos intelligatur *Usias*, vel cum Tremellio: *virga percussoris te*; sed *virga percussoris te*, ut ut ipse *Ahas* denotetur, cum sermo hic sit de Achaso, quippe cuius mortis tempore hoc fuit Massa publicatum, non vero de *Usia* Achasi Avo. Neq; de hoc *Usia* jam pridem functo, adeoq; tunc fracto, gaudere nunc anno mortis Achasi potuerunt Philistæi. Jam verò illa hic virga percutiens intelligitur fracta, de qua Philistæi in præsentia gaudere à Propheta prohibentur. Sententiæ huic nostræ textui magis convenienti suffragatur *Hieronymus, Lutherus & Brentius, item D. Seb. Smidius* l. c. p. 148 Sed dices (3) si Chiskias per צפע h. e. *basiliscum* juxta nos denotatur, Ergo idem Chiskias per *serpentem ignitum volantem* intelligi nequit, quia basiliscus non est serpens ignitus volans. Sed respond. si h. l. serpentes significarentur naturales s. *proprie dicti*, consequentiæ argumenti locus esse posset; jam vero non de *proprie dictis* sed *metaphoricis* i. e. Regibus, qui serpentibus similes Philistinis nocuerunt, sermo est, adeoq; Regem Chiskiam & *basilisci & serpentis igniti volantis* instar simul habuisse quis dubitaret? Et hac ratione, de serpentibus metaphoricis præsuppositâ, dubium hic nobis movendum non est; quomodo ex colubro vel serpente imbelli nascatur basiliscus & serpens ignitus volans? neque adeo curiosè disputandum, an *Saraph volans* hic per *Cerastem* cum Vatablo & Ar. Montano; an per *presterem* cum Jun. & Trem, item Piscat. aliisque, an per *hydrum* s. *Cherfydum* cum Bocharto, an per *Draconem volantem* cum Luthero sit reddendus? Nobis placuit *serpentis* nomen cum addito *igniti volantis* retinere, cum & Num. 21. illi *Saraphim* sive *igniti serpentes*, à quibus Israëlitaë mordebantur, expressè dicantur נחשי i. e. *serpentes*.

§. 12. Tan-

§. 12. Tandem his ita explanatis *contraria* quoque *serpentis* hujus s. Chiskiaë *effecta* paucis ex seq. v. 30. subjiciemus. *Contraria*, inquam, *effecta*: uti enim à parte Philistinorum *basiliscus* hic & *Saraph volans* futurus erat *occisor* & *extirpator* adeoque pestis: ita à parte Sionis s. Ecclesie Jhudaicæ *pastor* & *prophetor* adeoque salus. Scilicet ne fortè Philistæi vel etiam Jhudæi audientes, ex Achæ serpente egressurum esse longè nocentiorum basiliscum & serpentem ignitum volantem Chiskiam, existimarent, illum non Philistæis tantum, sed & suo fore populo talem, statim Propheta *discrimen* quoddam *effectorum* annectit. Non enim tam Philistinorum gratiâ, quibus minando nihil profecit, quam Jhudæorum, quos consolari voluit, hanc prophetiam publicavit. Proinde prius *effectum* respectu Ecclesie Jhud. his describit prioribus verbis: רָעו כְּכֹרֵי וְרָעוּ יִרְבְּצוּ: רָעוּ וְאֲכִיזִים וְאֲכִיזִים i. e. *et pascentur primogeniti attenuatorum et egeni in fiducia recubabunt*, (scilicet instar pecudum cum pastæ sunt) Dein respectu Philistinorum ita illum exprimit: וְהָמָי בְּרַעַב שְׂרָשָׁר וְשִׂאֲרוֹתָי יִהְיֶה הָרֵג i. e. *et mori faciam fame radicem tuam et reliquias tuas occidet* (ille scil. Chiskias, basiliscus & Saraph volans) Ex fonte hic notanda à parte Jhudææ phrasis כְּכֹרֵי וְאֲכִיזִים i. e. *primogeniti attenuatorum*, & à parte Philistææ verbum וְהָמָי i. e. *mori faciam*. Ut posterius hic præmittamus, verbum וְהָמָי cujus Radix מָוַה *mori*, planè est irregulare & anomalia ejus singularis in Hiphil, pro וְהָמָתִי Vid. *Wasmut. Gramm. R.* 40. & hoc pro וְהָמָתִי ad formam וְהָמָתִי & hoc pro וְהָמָתִי ad formam וְהָמָתִי Vid. *Wasm. l.c. Reg. 36. m. 3 in fin. p. 165.* Circa phrasin verò *primogeniti attenuatorum* à parte Jhudææ, quæritur, *quinam* hic *denotentur* per *primogenitos attenuatorum* s. *pauperum*, & *quid* sibi hæc phrasis velit? Resp. (1) ex duplici oppositione tam subjectorum quam prædicatorum, quæ versu hoc 30. à Propheta formatur, satis colligimus, intelligi Ecclesiam sanctorum Israelitarum. Sicut enim per *radicem fame necandorum*, quæ opponitur *primogenitis attenuatorum* sub hoc Saraph volante *pascentorum*, & per *reliquias gladio occidendas*, qui opponuntur *egenis fiducialiter recubituris*, non nisi Philistini, hostes Israelitarum infensissimi, intelliguntur (conf. v. 28, ubi Propheta uni

verfi-

veritatem Philistæ alloquitur) ita per *attenuatos* atque *egenos* denotantur *justi verique Israelitæ*, in Mesiam credentes, qui ut plurimum non in suis tantum oculis sunt tenues spirituque pauperes, sed & coram mundo viles & contemti, quamvis DEO Angelisque grati & gloriosi: adeoque titulus *primogeniti*, qui constituitur hic cum *attenuatis* s. *pauperibus*, non videtur deprimens, sed attollens: siquidem & aliam vox *primogeniti* præstantiam & dilectionem infert, adeoque veri & justi Israelitæ vocantur *primogeniti tenuium* s. exhaustorum, quoniam inter illos, qui pauperum more à potentioribus tunc Philistinis, tempore Achasi, indigna fuerunt passi, præcipui erant in oculis DEI maximeque curabantur DEO & propter Mesiam, in quem credebant, amabantur: *Primogeniti* enim non tantum sunt, qui primi inter fratres nati & genitoribus maximè sunt dilecti magnoque præ ceteris jure gaudent: sed per *metaphorã* quoque vox *primogenitorum* ad alios traducitur, qui quolibet in ordine sunt præcipui & insignes maximeque dilecti. Per *metaphoram* dicimus, nempe à *primogenitis* V. T. sumtam, qui inter fratres excellebant propter triplex privilegium, dominii scilicet. Sacerdotii & duplæ hæreditatis, conf. Gen. 49. 3. & c. 48. 19. Sic *Marcion* hæreticus *Polycarpo* vocatus est *primogenitus diaboli*, referente Hieronymo de scriptoribus Ecclesiasticis, eò quod Diabolo is primo habitus loco maximeque sit dilectus: Contra *populus Israel* vocatur *primogenitus DEI*, Exod. 4. 22. quoniam DEO is primo habitus est loco maximeque fuit amatus & respectu gentium, quas etiam in populum adsciscere suum DEUS statuebat. Ubi tamen (2) notandum quod in hac phrasi non semper *primogeniti* illorum sunt geniti seu filii, cum quibus constituuntur, uti h. l. *primogeniti attenuatorum*. Ita & Christus dicitur *primogenitus omnis creatura* Col. 1. 15. non quasi filius sit creaturae omnis, seu creatus sit ante creaturas, ceu Ariani volebant: ita enim dicendus fuisset $\pi\rho\omega\tau\eta\sigma\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\omicron\varsigma$ i. e. *primò creatus*; aliud verò est $\pi\rho\omega\tau\omicron\tau\omicron\upsilon\kappa$ s. *primogenitus*: unde sensus est hic: *genitus ante omnes creaturas*, scilicet ab æterno quoad divinitatem, imò & præcipuus inter creaturas quoad humanitatem maximeque DEO dilectus. Ita ergo Christus est *Primogenitus omnis creatura*, ut omnia quoque ab eo sint condita, visibilia & invisibilia, & ipse sit $\pi\rho\omega\tau\eta\sigma\gamma\epsilon\tau\omicron\varsigma$ i. e. *ante omnes*, ceu idem

idem Apostolus ad Coloff. I. seqq. v. 16. & 17. docet. Sic I Job. 18. 13. dicitur :
comedet ramos ejus מוֹר בְּכֹר *primogenitus mortis*, non quod genitus
 f. filius sit mortis, sed notari videtur præcipua, scilicet horrenda mors,
 quæ inter alias eminet mortes &c. (3) Alii v. phrasin *primogeniti tenu-*
ium per *superlativum* exponunt, q. d. *pauperrimi, miserrimi*: ita Vala-
 blus in notis ad biblia sua h. l. item Forer. & Grotius, Quibus & an-
 nuic B. Wasmuthius in Gram. Ebr. Reg. 19. m. 5. lit. B. n. 4. ubi docet, super-
 lativum ap. Ebræos non tantum fieri per geminationem positivam, ut
Dominus Dominorum i. e. maximus, *Servus Servorum* i. e. vilissimus &c.
 Sed & per *regimen*, exemplo hoc adducto: *primogenitus miserorum* i. e.
 miserrimus. Sed nobis non arridet, quia in aliis ejusmodi phrasibus
 jam citatis id non præcedit, neque superlativo in illis locus est.
 Unde & B. Varenius l. c. p. 48. ad quæstionem, à se formatam: *an pri-*
mogeniti pauperum sint Iudæi pauperrimi & inter omnes afflictos afflictissi-
mi, uti Job. 18. 19. *primogenitus mortis*, mors potentissima, non
 respondet affirmando; sed dicit, notari veros Israelitas, additque
titulum Primogenitorum non esse deprimentem sed extollentem, uti & paulo
 antè abs nobis ostensum. Tantum de phrasi. Atq; hi *primogeniti pau-*
perum prius à Philistinis afflicti & ad paupertatem quoque corporalem
 redacti, non tantum sub Chiskia tanquam Pastore & protectore latis
 animæ corporisq; *bonis fruuntur*, cum contra Philistinorum radix fame
 fuerit interitura? sed & *fiducialiter recubabunt*, adeoque reliquæ
 Iudæorum usq; ad tempora Messæ ipsi promissi servabuntur, tan-
 tum abest ut à Philistinis extirpentur; conf. Isai. 10. 21. 22. cum contra
 posteritas & residui Philistinorum gladio fuerint turbandi atq; adeo
 penitus extirpandi.

§. 13. *Ufus loci*, cujus sensum hucusque dedimus, eò tendit,
 ut I. *discamus* (α) *Principum esse officium* exemplo Chiskia, Regis qui-
 dem pii, sed & respectu Philistinorum *basilisci & Saraph volantis*, non
 modo defensores esse suorum & Pastores, adeoque iis de tutela &
 pascua cum spirituali tum corporali prospicere; sed & malos patriæ q;
 hostes arcere (β) *Malum impiis subinde in pejus mutari*: ut sicut
 Philistinis, ita & impiis perinde accidat ac si quis à serpente libera-
 tus, in basiliscum & ignitum volanrem incidat. Videtur enim Pro-
 pheta-

pheta sub metaphora *serpentis, basilisci & Saraph volantis* generalem hic sententiam posuisse, quæ locum habet, quando gravi cuidam infortunio aliud longè gravius, aut potenti atque infesto hosti alius potentior atque infestior succedit. Conf. Sanctius in Comment. Isai. h. l. p. 166. (γ) *Ab hominibus piis* (qualis fuit Chiskias) *alienum non esse, mutari quandoque in basiliscum & serpentem ignitum volantem*, non quidem contra pios & justos diu afflictos, quibus minuenda potius atque auferenda quàm addenda a afflictio; sed contra hypocritas & injustos populique DEI hostes; quoniam hujusmodi spiritus est rarus, & nequaquam studio carnis usurpandus (δ) *impiorum statum nunquam adeo firmum esse, quin eundem facile (uti hic Philistinorum) evertat DEUS, & non tantum ramos eorum præscindat, sed & radicem perdat. Proinde & II. hic admonemur, (α) ne usquam securitati locum relinquamus, sed piè potius vigilemus & in serio semper pœnitentiæ studio perditionem deprecemur (β) ne magno perè latemur, si quando percussus confrangitur hostis, nisi tales simus, ad quorum libertatem facere illius confractio queat. Impœnitentibus & impiis (uti hic Philistinis) virga percutientis non tollitur dum frangitur, sed graviori flagello permutatur. Populus quidem DEI merito gaudet cum Pharao frangitur, idemque lucifero illi superbissimo Babelis Regi è cœlis prolapsò insultans & cantans jure introducitur, Isai. 14. v. 4. 5. 12. hostes enim illi deturbabantur, ut populus DEI de manibus Tyrannorum liberaretur; Philistæis verò talis tunc jubilandi causa non erat, cum Ahas Rex Jhudææ, virga percutiens ipsos, frangeretur: si quidem Rex Jhudææ populusq. DEI confringebantur, nõ ut Philistæi, gens idolorum cultu involuta & polluta, (quod & nomen ipsorum פלשתים à R. פלש *volutavit, polluit se*, indigitat) liberarentur, sed ut Jhudæi castigatione quidem humiliarentur; deinceps verò hostes suos ductu Regis longè gravius nocentis extirparet. Unde & III. hic solatio quodam eriguntur pii & attenuati, sub cruce gementes, ne animum despondeant suum, sed confidant DEO, qui tandem extirpatis hostibus impiisque (uti hic Philistinis) liberabit eos. Tunc vero lætis animæ corporisque bonis pascuntur tutiq; recubabunt.*

COROLLARIA RESPONDENTIS.

*Serpens Ignitus volans Iesaianus occasionem præbet nonnulla
de serpentibus subiungendi.*

I. **E**thi F. Joseph (lib. 1. Antiq. jud. c. 2. ad locum, Gen. III.) solum serpentem hominis seductorem esse, & ob hanc malitiam DEUM ei vocem, quam antè habuerit, ademisse putat; Veritas tamen docet, hunc serpentem verum quidem & naturalem, non tamen nudum, sed ab Angelo malo obsessum fuisse: indeque poena; post seductionem Hominis denunciata, non ad serpentem solum, sed partim ad serpentem Gen. III. v. 14. partim ad obfessorem diabolum (v. 15.) est referenda.

II. Falsissimè Celsus, (ap. Orig. Lib. III.) ea, quæ de serpente seductore deq; creatione, tradit sacer codex; ex Hesiodo desumpta esse, vociferatur; cum Moses antiquior sit omnibus Scriptoribus Græcis, Ipsos contra Gentiles interpolatores dogmatum Christianorum ac depravatores fuisse Origenes, Minutius Felix; Justinus M. &c. probarunt. Pulchra eadem de re sunt verba hæc Lactantii; (Inst. Lib. XI. v. 10.) *De hominis seditione Pœtæ quosq; quamvis corruptè tamen non aliter tradiderunt; namq; hominem de luto à Prometheo factum esse, dixerunt: Res eos non fecellit, sed nomen artificis quæ prophetarum varicinio tradi à in Sacrario DEI continebantur, ea de gravatâ terminibus suis comprehenderunt.*

III. Nulla ferè hæresis magis seducta est ab antiquo illo serpente quàm *Optillarum* s. serpentis cultorum: qui, teste Epiphanio (har 37.) *Serpentem* (seductorem) hominibus scientia omnis, autem extitisse, imò Christum eundem esse, tradiderunt.

IV Serpentes igniti Israëlitis murmurantibus à DEO immitti (Num. XXI. 4.) non creati demum; nec aliunde adducti fuerunt; nec statim post malum inflictum extincti; sed illis ipsis in locis habuerunt domicilium suum, quamquam Israëlitis hætenus; per DEI providentiam, innocuum.

V. Per serpentem æneum non præfiguratus est diabolus, aut mors, sed ipse Salvator noster, Christus. Illeq; fieri quidem posse imagines, at nullatenus adorandas eas esse ostendit.

VI. Quotqvot ex Pontificiis cum Lorino (in Sap. p. 572.) & P. Aringho Rom. sub. Tom. VII. L. 5. c. 4. fol. 230. æneum serpentem Mediolani adhuc asservari, censent, in omnibus suis reliquiis nihil reliquum esse veritatis, fatentur.

VII. Concubitus Serpentum cum mulieribus, ex quo progenitus traditur Alexander, &c. magnum dat diabolicæ malitiæ specimen. Generatio à tali incubo nullo modo est facta. Non satis igitur mirari possumus maledictionem Cochlæi, &c. qui Lutheram ab incubo generatum esse, asseruerunt.

Ipse profectò Socius eorum Maimbourg commenta hæc in Hist. Luth. Lib. I. lect. 8. retulit.

Ad
Præclarè Doctum Dn. H. A. ENGELKE,
Amicum affinitate conjunctum atq; Ad d. torem solertissimum,

DE
SARAPH MEOPHEPH ex JSA. XIV, 29.

publicitus Disputaturum.

Ingens + qui studio fatis ingenioque videris,
Jam magis eluces, dum documenta dabis.
Materies Tibi *Serpens ignitusque volansque*,
Ille Philistææ pestis, honosque Sion:
Materies bene conveniens: quia nomine gaudes
Angelico, simul ac *Angelus* esse studes.
Angelus & Serpens en! uno nomine (a) SARAPH
Fulgent, *igniti* (b) sunt & uterque volat:
Tuque *VIR igne* * mihi *lucet*, *ferro*que clares,
Tu non *serpis* humi, docta per ora volas.
Grator, Amice, decus *lucis* gratorque *volatum*:
Evadas *ingens* inde *VIR igne* sacro.
Esto malis *serpens*, precor, *angelus* esto bonisque,
Sis desiderii *igneus* atque *volans*!
Summa per astra *voles* precibus: Sic *Spiritus*, ille
Ignis, ad *Angelicos* Te vehet usque choros!

† *Engelkenis*
Anagr.
(1) *Ingeni*
eluce.

(a) Vid. Disp.
§. 3.
(b) *Isai. 6.2.*
c. 15. 29.
*(2) *En igne*
lucet.

L. M. que

A. D. HABICHHORST, D.

Perge, quod es, magis esse, Tuum caput extere famæ;
Quis neget, hos ausus omen habere bonum?

Peregrinio Viro-Juveni, Consalino & Auditori suo
Amicissimo gratulabundus sc.

JOACHIMUS LINDEMANN, D. P. P.

Biblia noster amor, procul hinc procul ite profani!
Biblia delicia, Biblia noster amor!
Hæc Augustini * *Tibi* symbola sola placere,
Vel specimen, quod nunc sistis, *Amice*, probat.
Nunquam siste gradum, sed tende per atpera ad astra,
Lumen ut & columen Tu vigeas Patria!

* v. Inter
loca pluri-
ma Ep. 2

*Clariss. Dn. Responsuro Auditori in Lectionibus Publicis, Privatiss
& Privatissimis ob ingenii felicitatem improbamq; discendi ar-
dorem commendatissimo, de studiis laudatissimo hæcenus gestis
toto gratulari pectore, alacriterq; currenti calcare addere voluit
debut*

JOH. Gottlieb MÖLLERUS, P. P.

